

podle mého názoru pouze a možná ani v první řadě o participaci občanů na vládnutí, ale o participaci „zákazníků“, „klientů“ nebo jiného druhu „stakeholderů“, což jsou pojmy, které „dobré vládnutí“ spíše vzdalují od významu, v němž je používán v knize. Efekty zavádění „dobrého vládnutí“ v tomto slova smyslu totiž mohou mít i dopady, které veřejné agendy depolitizují a demobilizují občany jako politické aktéry. Bylo by potřeba zpřesnit definici dobrého vládnutí a domyslet výše uvedené souvislosti.

Jedním ze závěrů knihy je, že k problémům dobrého vládnutí v České republice přispívá vysoká míra stigmatizace politické činnosti, podceňování veřejné diskuse a nedostatek smyslu pro pluralitu a kompromis. Naději na řešení do budoucna spatřuje autor v občanském vzdělávání a posilování politické gramotnosti občanů. Přestože výzkum ve sledovaných obcích potvrzuje pozitivní spojení mezi výškou dosaženého vzdělání a politickou participací, není to tak prosté. Autor upozorňuje, že ve zkoumaných případech vysokoškolské vzdělání spíše posilovalo sebevědomí a asertivitu v komunikaci („kulturu protestu“), nemělo však vliv na „schopnost sebeomezení“ („kultura kompromisu a věcných zpětných vazeb“). Nejsem si však jistá, zda je schopnost sebeomezení skutečně otázkou socializace do „liberálně demokratických hodnotových orientací“, jak píše autor (s. 255). Jestliže jde o loajalitu k celku, o schopnost vnímat širší zájem obce (státu) a obětovat část ze svého ve prospěch komunity, pak tyto hodnoty můžeme řadit stejně tak dobře k hodnotám politickým, jako k hodnotám prosociálním, k altruismu a filantropickému chování. Tyto atributy, ať už jednotlivců, či společnosti, se jen částečně pojí s konkrétním politickým režimem a určitě se s ním nedají ztotožnit. Člověk může být autenticky ochotný předřadit zájmy komunity nad své vlastní v autoritářském režimu stejně jako v liberálním, jen se to projeví v jiné míře a v jiném typu chování.

Sdělení, které podle mě podává tato knížka, není negativní. Je to výborná zpráva o tom, že i v postkomunistické společnosti se sklony k anomii je dobré demokratické vládnutí možné. Je třeba hlouběji zkoumat, co tyto případy umožňuje a proč se někde jako odpověď na vnímání krize vládnutí angažované reformní elity najdou a jinde ne. Tato kniha k takovému bádání vykročila. Oceňuji čtenářsky vstřícný styl psaní, množství citátů z výpovědí zastupitelů i otevřenost autora ve sdílení svých vlastních zkušeností a svých reflexí této role. To vše dělá z knihy text, který skutečně otevírá okno do toho, jak nesnadné je z pohledu místních politiků zavádět a udržovat dobrou vládu. Možná se zde někde skrývá i recept na jednu z přijatelnějších verzí budoucí společnosti.

Tereza Pospíšilová

Eliška Černá: *Z ulice do bytu: Sociální práce v procesu reintegrace do bydlení*
Praha, Sociologické nakladatelství (SLON) 2017, 152 s.

Knihu „Z ulice do bytu“ s podtitulem „Sociální práce v procesu reintegrace do bydlení“ vydalo v roce 2019 Sociologické nakladatelství (SLON) v Praze. Jedná se o studii, jež prostřednictvím komparace dvou modelů postupu při integraci osob bez domova zpět do bydlení reflektuje výklady reality bezdomovectví a jejich souvislosti pro praxi sociálních pracovníků. Na půdorysu teorií sociálního konstruktivismu a diskurzivní analýzy je použit výzkumný design situační analýzy. Autorka se připojuje k diskusi o aktuálním tématu, jakým způsobem lze přispívat k řešení problematiky bezdomovectví. K tomu využívá poznatky z výzkumu realizovaného v České republice a Velké Británii. Vydání publikace podpořila Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity.

V úvodu autorka představuje záměr a obsah předkládané monografie, uvádí vý-

chodiska z výzkumu realizovaného v rámci její disertační práce s názvem „Situační analýza výkladu reality bezdomovectví a vyloučení z bydlení v přístupech podporovaného bydlení a jejich implikace pro sociální práci“ a popisuje jednotlivé části knihy.

První kapitola, „Výklady reality bezdomovectví a vyloučení z bydlení“, prezentuje konceptualizaci diskutované problematiky, vycházející ze sociálně konstruktivistické perspektivy v kontextu pojmů používaných na evropské i světové úrovni. Dále nabízí stručný přehled vývoje způsobu prevence a řešení bezdomovectví na území České republiky a Velké Británie a jejich srovnání. Zahraniční zkušenost z Velké Británie byla vybrána z toho důvodu, že zde probíhal sběr dat. Autorka se při popisu českého prostředí opírá o relevantní koncepce a body programových prohlášení, opomíjí však komentář z hlediska stavu stávající právní úpravy.

Ve druhé kapitole s názvem „Přístup k bydlení: otázka kompetencí, nebo lidského práva?“ přibližuje autorka dva modely podporovaného bydlení pro lidi bez domova – tzv. bydlení až po přípravě (Housing Ready) a bydlení především (Housing First). Přístupy popisuje striktně teoreticky, včetně následné komparace. Již v této části se projevuje inklinace k advokačnímu textu ve prospěch přístupu Housing First, když v limitech prvně jmenovaného modelu jsou prezentována slabá místa, na něž reaguje až přístup druhý (čteno mezi řádky – vývojově vyšší). Teoretické odlišení těchto dvou přístupů je zjevně zvoleno z důvodu lepšího uchopení v rámci výzkumné strategie, nicméně v realitě je potřeba nahlížet na problematiku komplexně. Proto by možná prospělo nahlédnout humanistickou perspektivou na obě popisované varianty vedle sebe včetně uvedení jak výhod, tak limitů rovnocenně u obou zmiňovaných modelů.

Třetí kapitola, „Situační analýza jako metodologie výzkumu“, nabízí podrobný

náhled na design výzkumu a použitou metodu, včetně analytických postupů. Navíc autorka připojuje komentář rizik a limitů i podrobné zhodnocení vlastní pozice výzkumníka (vztahové identity ve výzkumu), což dokládá holistický přístup k práci s tématem konstrukce reality bezdomovectví.

Ve čtvrté kapitole, „Analýza dat pomocí situační analýzy“, autorka prezentuje zjištění, která vychází z uvedených základních rámců a odpovídají na otázku, jak je konstruován výklad reality bezdomovectví a vyloučení z bydlení klíčovými aktéry jednotlivých modelů, přičemž počet informanek/informantů (lidí bez domova a pomáhajících pracovníků) je v České republice 19 a ve Velké Británii 15. Čtenáři je předloženo srovnání a popis zjištěných rozdílů obou přístupů, a to v grafickém znázornění uspořádaných situačních map, srovnávací relační analýzy, map sociálních světů a arén a pozičních map. V návaznosti na uvedené lze konstatovat, že jsou zachyceny převládající odpovědi, zajímavá by však byla i prezentace homogenity získaných odpovědí, resp. jejich variability.

Kapitoly pět až osm se vztahují ke konkrétním analytickým zjištěním, kapitoly pět a šest ve vztahu k Housing Ready a kapitoly sedm a osm k Housing First. Čtenáři může být toto pojetí nepřijemné, neboť nutí k listování tam a zpět a hledání (či ujišťování), ke kterému modelu se která kapitola vztahuje. Navíc zjištění získaná na základě odpovědí informanek/informantů v České republice a ve Skotsku jsou shrnuta do jednoho výsledku. Může tak scházet zajímavá příležitost komparace názorů na základě geografické odlišnosti. Nicméně v logice uspořádání monografie na sebe jednotlivé kapitoly plynule navazují.

Pátá kapitola, „Točení v kruhu bezdomovectví a vyloučení z bydlení“, a šestá kapitola, „Sociální práce zaměřená na změnu jednatelce“, sice velmi dobře zachycují limity regulovaného prostředí sociálních služeb v případě mnohočetných potíží osob bez domova, nicméně citelně chybí vyme-

zení teoretických východisek systému sociálních služeb. Nelze tudíž komparovat předpokládaný (ideální) a zjištěný výklad reality. Proto lze popsanou oblast vnímat výhradně na úrovni subjektivního hodnocení jednotlivých respondentů, jakkoli tato pasáž vyznívá pro model Housing Ready spíše negativně.

Obdobnou logikou jsou vystavěny kapitoly sedm, „Reflexivní praxe Bydlení především“, a osm, „Sociální práce zaměřená na změnu situace“, avšak v tomto případě je naopak model Housing First prezentován spíše pozitivně. Reflexivní přístup je předložen jako příklad dobré praxe, s čímž lze jistě souhlasit. Dalším novým elementem je role peer pracovníků. V osmé kapitole je použit pojem tradiční terénní sociální pracovníci, u kterého není zřejmé, kdo (či jaký přístup) je tímto označením myšlen. Z popsání přístupu zaměřeného na změnu životní situace lze vyzdvihnout případová setkání, orientaci pracovníka na silné stránky a úspěchy klienta či koncept zplnomocnění klienta.

Jelikož si však opakovaně kladu otázku, zda je realita těchto dvou zkoumaných modelů opravdu takto ohraničená a neexistují průniky, pro vytvoření celistvého obrazu by pomohlo například srovnání formou SWOT analýzy (silné a slabé stránky, příležitosti a rizika) či jiné. Opravdu neexistuje ani jeden sociální pracovník, který v modelu Housing Ready používá reflexivní přístup a zaměřuje se na změnu životní situace?

V deváté kapitole, „Dopady reflexivní praxe Bydlení především“, jsou uvedeny do souvislosti pojmy reflexivity a reflektivity a jejich význam pro otevírání pomyslného začarovaného kruhu bezdomovectví. I v této kapitole, pozitivně vyznívající ve prospěch modelu Housing First, postrádám kritický náhled a především úvahu, zda klíčovým fenoménem v této oblasti není spíše vlastní praxe (přístup) sociálního pracovníka než použitý model.

Závěrečná kapitola, „Závěr: Zavádění Bydlení především jako účinného přístupu ukončování bezdomovectví v České republice?“, předkládá výzvy pro aplikaci zahraničního modelu Housing First na území ČR, především z pohledu strukturálního. Samotný závěr kapitoly pak nabízí konkrétní, velmi hodnotné podněty pro praxi sociálních pracovníků.

Knihy rozšiřuje spektrum odborné literatury popisující možné postupy při práci s lidmi bez domova a nabízí vhled do vnímání či konstrukce reality bezdomovectví různými aktéry. Je i zajímavou sondou možného přenosu zahraniční praxe do českého prostředí. Značným přínosem je analytické zpracování sledovaných oblastí v ojedinělém výzkumném designu. Ačkoli druhá půlka knihy působí advokačně ve prospěch modelu Housing First a de facto popisuje dva modely přístupu k řešení bezdomovectví a vyloučení z bydlení jako dva naprosto odlišné světy, je čtenáři předložen detailně zpracovaný náhled na jedno téma z více úhlů pohledu.

Publikace je v první řadě určena, jak je zmíněno v úvodu, zejména odborné veřejnosti z řad sociálních a dalších pomáhajících pracovníků, poskytovatelům sociálních služeb, úředníkům pracujícím ve veřejné správě a studentům sociální práce se zájmem o téma bezdomovectví. Pro studenty, sociální pracovníky i další klíčové aktéry může být nejen zdrojem informací, ale i učebním textem pro oblast reflexivní praxe či analytických výzkumných metod.

Závěrečná doporučení pro sociální pracovníky a pracovníce nabízejí perspektivu reflexivní praxe. Kniha čtenáře nutí k přemýšlení o jeho dosavadním přístupu a může se tedy stát dobrým odrazovým můstkem pro aplikaci změn v jeho vlastní praxi, když nabízí podněty pro další uvažování o dominantních diskurzech v různých konstruovaných realitách bezdomovectví.

Melanie Zajacová